

อริยสัจ 4 : พุทธวิธีเสริมสร้างการเรียนรู้โดยการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง

The Four Noble Truths : Buddha's Applicable Way Fostering

Self-Directed Learning

ธณพร โปมิน

Thanaphon Pomin

อุทัย กมลศิลป์

Uthai Kamolsil

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด

E-mail: thanaphorn.po@mbu.ac.th

(Received: August 23, 2021/ Revised: June 20, 2022/ Accepted: June 20, 2022)

บทคัดย่อ

การศึกษาในยุคดิจิทัลเป็นการศึกษาที่มีรูปแบบเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม คือ ทั้งครูผู้สอนและผู้เรียนต่างหันมาพึ่งพาอาศัยเครื่องมืออำนวยความสะดวกต่อการเรียนการสอน ซึ่งได้รับการปรับเปลี่ยนให้เข้ากับยุคสมัย ลักษณะของผู้เรียน ธรรมชาติของรายวิชา ทั้งนี้ เพื่อให้ตอบสนองต่อการกระจายความรู้ที่เชื่อมต่อกันอย่างทั่วถึง วิธีการเรียนรู้ของผู้เรียนในยุคดิจิทัลจึงไม่ได้ถูกจำกัดเพียงแคในห้องเรียน แต่สามารถเรียนรู้ได้ทุกที่ทุกเวลา ดังที่ถูกระบุกันอย่างแพร่หลายว่า การเรียนรู้แบบออนไลน์ (Online Learning) ที่ตอบโจทย์วิถีชีวิตของคนในยุคดิจิทัล ซึ่งเป็นรูปแบบที่มีความยืดหยุ่นทั้งด้านเนื้อหา และแพลตฟอร์ม ที่ตอบสนองต่อความต้องการที่หลากหลายของผู้เรียน จึงทำให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกันได้ตลอดชีวิต ส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยตนเอง (Self-Directed Learning) กระตุ้นการเรียนรู้ของผู้เรียนด้านทักษะการคิดวิเคราะห์ สามารถแก้ปัญหาได้โดยวิธีการทางปัญญา (Intellectual Strategy) ซึ่งเป็นหลักการแก้ปัญหาที่ปฏิบัติตามได้ง่าย และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้จริงในชีวิตประจำวันตามแนวทางของพุทธวิธีคือ อริยสัจ 4 อันได้แก่ ทุกข์ สมุทัย นิโรธ และมรรค

คำสำคัญ: อริยสัจ; พุทธวิธี; การเรียนรู้ด้วยตนเอง

Abstract

Education in the digital age has changed upon the time, globalization era, in terms of both teachers and learners who rely on learning and teaching tools. The technological tools have been adjusted according to the paradigm shift based on ages, learning styles and nature of the subject so as to relate to knowledge distribution. Consequently, the ways of learning in this age have not been limited in not only the classroom, but also anytime and anywhere. As it is called “online learning” which meets the modern people’s lifestyles and learners’ various needs especially Generation Y and Z, its content and platform are flexible. Accordingly, it has built up life-long learning, self-directed learning as well as engaging learners’ critical thinking and problem-solving skills through intellectual strategy. The four noble truths are spiritually practical and applicable into everyday life, based on worthy Buddhist path consisting of

suffering (Dukkha), origin of suffering (Samudāya), cessation of suffering (Nirodha) and path to the cessation of suffering (Magga).

Keywords: The Four Noble Truths; Buddha's Applicable Way; Self-Directed Learning

1. บทนำ

การแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง (Self-Directed Learning : SDL) เป็นกระบวนการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง เน้นการจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนคิดริเริ่มการเรียนรู้ด้วยตนเอง อันเป็นแนวคิดที่มีพื้นฐานมาจากทฤษฎีกลุ่มมนุษยนิยม (Humanism) ซึ่งมีความเชื่อเรื่องความเป็นอิสระและความเป็นตัวของตัวเองของมนุษย์ (Knowles, 1975) และได้อธิบายเพิ่มเติมอีกว่า การเรียนรู้ด้วยตนเองเป็นลักษณะทางบุคลิกภาพของบุคคลที่ส่งเสริมความสามารถในการเรียนรู้และสามารถพัฒนาได้สูงสุดเมื่อผู้เรียนได้อยู่ในสภาพการจัดการเรียนการสอนที่สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน สามารถถ่ายโอนความรู้และทักษะที่ได้จากการเรียนรู้จากสถานการณ์หนึ่งไปยังอีกสถานการณ์หนึ่งได้ จึงสอดคล้องกับ Hiemstra & Brockett (1994) ที่ให้ความหมายของการเรียนรู้ด้วยตนเองว่า เป็นการเรียนรู้ด้วยตนเองโดยมีความรับผิดชอบเป็นพื้นฐาน มีการวางแผนการเรียนรู้ (Planning) การลงมือปฏิบัติ (Implementing) และมีการประเมินผล (Evaluating) ในสิ่งที่เรียนรู้อยู่ตลอดเวลาด้วยความพยายาม ดังนั้น กระบวนการเรียนรู้เช่นนี้จึงมีจุดมุ่งหมายหลักเพื่อให้ผู้เรียนได้ศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติมอย่างต่อเนื่อง แม้ว่าผู้เรียนจะสำเร็จการศึกษาไปแล้วก็ตาม ซึ่งถือว่าเป็นการเอื้อต่อการพัฒนาการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต (Life-Long Learning) นับเป็นการเรียนรู้ที่ผู้เรียนได้รับฝึกฝนในการวางแผน การปฏิบัติและการประเมินผลความก้าวหน้าของการเรียนของตนเองได้อย่างเต็มที่

การส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียนมีหลากหลายวิธี ทั้งนี้ ขึ้นอยู่กับการพิจารณาวิเคราะห์ของครูผู้สอนในการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ และ การใช้เทคนิควิธีสอนให้เหมาะสมกับรายวิชาและผู้เรียนที่มีความแตกต่างกันรายบุคคล จึงไม่สามารถปฏิเสธได้ว่า การจัดการเรียนการสอนในยุคปัจจุบันจำเป็นต้องใช้สื่อนวัตกรรมและเทคโนโลยีช่วยสอน ทั้งครูผู้สอนและผู้เรียนจึงต้องปรับตัวให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลงของยุคสมัยที่ผันเปลี่ยนไปอย่างรวดเร็ว การส่งเสริมทักษะดิจิทัลให้สามารถใช้ดิจิทัลได้อย่างสร้างสรรค์และปลอดภัยจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งต่อผู้เรียน เพื่อให้ผู้เรียนสามารถเข้าถึง เรียนรู้ และได้ประโยชน์จากการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลบนพื้นฐานของการมีจริยธรรมทางเทคโนโลยี และตระหนักถึงผลกระทบต่อตนเองและสังคม พร้อมทั้งเป็นการเตรียมความพร้อมของผู้เรียนสู่การเป็นพลเมืองดิจิทัลในอนาคตต่อไป ทักษะจำเป็นในยุคดิจิทัล คือ ความสามารถในการสื่อสาร ความสามารถในการแก้ปัญหา และความร่วมมือกับผู้อื่น ดังที่ Dowd (2017) ได้กล่าวไว้ว่า ครูผู้สอนต้องเปลี่ยนการใช้เทคโนโลยีเพื่อสร้างเนื้อหา และกระบวนการเรียนรู้ที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนเข้าถึงและมีส่วนร่วม และครอบคลุมความสามารถ 4 มิติ ได้แก่ การใช้ (use) ความเข้าใจ (understand) การสร้าง (create) และการเข้าถึง (access) เทคโนโลยีดิจิทัลได้อย่างมีประสิทธิภาพ สำนักงานบริหารและพัฒนาองค์ความรู้ (องค์การมหาชน) (2560) ได้สรุปเกี่ยวกับทักษะที่จำเป็นในการทำงานยุคดิจิทัล ปี ค.ศ. 2020 ไว้ดังนี้ 1) การแก้ปัญหาที่ซับซ้อน (complex problem solving) 2) การคิดอย่างมีวิจารณญาณ (critical thinking) 3) ความคิดสร้างสรรค์ (creativity) 4) การบริหารบุคคล (people management) 5) การร่วมมือกับผู้อื่น (coordinating with others) 6) ความฉลาดทางอารมณ์ (emotional intelligent) 7) การลงความเห็นและการตัดสินใจ (judgement and decision

making) 8) การใส่ใจความต้องการของลูกค้า (service orientation) 9) การต่อรอง (negotiation) 10) ความยืดหยุ่นทางปัญญา (cognitive flexibility) จากที่กล่าวมาข้างต้นจะเห็นได้ว่า ทักษะการแก้ปัญหาเป็นทักษะพื้นฐานที่จำเป็นและสำคัญมากที่สุด เนื่องจากการแก้ปัญหามีผลต่อวิถีการดำเนินชีวิตของสังคมมนุษย์ ที่มนุษย์จะต้องเผชิญอย่างไม่สามารถหลีกเลี่ยงและคาดการณ์ล่วงหน้าได้ จึงอาจจะกล่าวได้ว่า ผู้ที่มีทักษะการแก้ปัญหาก็จะสามารถเผชิญกับภาวะตึงเครียดหรือสถานการณ์ที่กดดันได้เป็นอย่างดี ทักษะการแก้ปัญหาจึงมิใช่เพียงการคิดและใช้สมองที่มุ่งพัฒนาสติปัญญาเท่านั้น แต่ยังเป็นทักษะที่สามารถพัฒนาทัศนคติ วิธีคิด เสริมสร้างค่านิยมที่ดี กระตุ้นการเรียนรู้และความเข้าใจในสภาพการณ์ของสังคมแวดล้อมได้อีกด้วย

พร้อมนี้ Arthur (2006) กล่าวว่า ทุกคนล้วนมีปัญหาในชีวิต หากเรามีกลยุทธ์ในการแก้ปัญหา เราสามารถแก้ปัญหาได้อย่างรวดเร็ว ด้วยเหตุนี้ จึงมีแนวคิดที่จะบูรณาการวิธีการจัดการเรียนรู้เข้ากับหลักธรรม เพื่อให้ง่ายต่อการศึกษาค้นคว้า การทำความเข้าใจ และการนำไปปฏิบัติ จึงเป็นที่มาของการริเริ่มใช้อริยสัจ เมื่อนำไปปฏิบัติในชีวิตประจำวัน ย่อมจะได้รับประโยชน์อย่างยิ่ง คือ ทำให้สามารถละความชั่วทั้งปวง มุ่งทำแต่ความดี และทำจิตใจของตนให้บริสุทธิ์ผ่องใส เป็นบุคคลที่ประเสริฐ ปราศจากความทุกข์ที่เกิดจากความชั่วทั้งปวง มีสติในการทำกิจกรรมต่างๆ และดำเนินชีวิตได้ ส่งผลให้เกิดความดีงามและก่อให้เกิดความสุขทั้งต่อตนเองและสังคม พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ทรงมีพระราชดำรัสเกี่ยวกับการทำงานไว้ว่า “การทำงานทุกอย่างย่อมต้องมีปัญหาข้อขัดข้องเกิดขึ้นบ้างเป็นเรื่องปรกติธรรมดา แต่เมื่อเกิดขึ้นแล้วจะต้องรีบปฏิบัติแก้ไข ไม่ปล่อยทิ้งไว้ให้เกิดความเสียหายแก่งานได้ ผู้ปฏิบัติงานจึงต้องเอาใจใส่ติดตามผลการปฏิบัติงานอย่างใกล้ชิด จักได้ทราบถึงปัญหาสาเหตุที่เกิดขึ้นและปฏิบัติแก้ไขได้ถูกต้องทันท่วงที...” (ปีชวินทร์, 2560) ซึ่งสอดคล้องกับ พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 (2542: 52-55) ที่ว่า ครูผู้สอนจะต้องจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นให้ผู้เรียนสามารถคิดเป็น ทำเป็น และแก้ปัญหาต่างๆ ได้อย่างถูกต้อง ตลอดจนเกิดความรู้ความเข้าใจ ควรมุ่งเน้นให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลางในการฝึกปฏิบัติใช้ในชีวิตประจำวันต่อไปได้ ซึ่งตรงกับพุทธวิธีในพระพุทธศาสนา คือ หลักอริยสัจ 4 ที่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ค้นพบด้วยการทดลองปฏิบัติด้วยตนเองและสามารถใช้แก้ปัญหาได้เป็นอย่างดี จึงเป็นการยืนยันได้อย่างแน่ชัดว่า การแก้ปัญหาด้วยตนเองนั้นทำให้รู้แจ้ง เกิดการเรียนรู้ที่ดี และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้จริง ไม่ว่าจะเป็นด้านการทำงาน การเรียน หรือการดำเนินชีวิตประจำวัน

2. แก่นแท้แห่งอริยสัจ

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต) (2544) ได้กล่าวถึงอริยสัจ 4 ที่ปรากฏในคัมภีร์วิสุทธิมรรค อังความถึงการให้ความหมาย ของอริยสัจ 4 ไว้ว่า 4 นัย ได้แก่ 1) สัจจะที่พระอริยตรัสรู้ 2) สัจจะของพระอริย 3) สัจจะที่ทำให้เป็นอริย และ 4) สัจจะอย่างอริย คือ แท้แน่นอน และยังได้กล่าวถึงคุณค่าของอริยสัจ 4 ไว้ดังนี้

1) เป็นวิธีการแห่งปัญญา ดำเนินการแก้ปัญหาตามระบบแห่งเหตุผล วิธีการแก้ปัญหาใด ๆ จะมีคุณค่าและสมเหตุสมผล จะต้องดำเนินไปในแนวเดียวกันนี้

2) เป็นการแก้ปัญหาและจัดการกับชีวิตของตนด้วยปัญญาของมนุษย์เอง โดยนำเอาหลักความจริงที่มีอยู่ตามธรรมชาติมาใช้ประโยชน์ ไม่ต้องอ้างอิงอำนาจดลบันดาลของตัวการพิเศษเหนือธรรมชาติหรือสิ่งศักดิ์สิทธิ์ใดๆ

3) เป็นความจริงที่เกี่ยวข้องกับชีวิตของคนทุกคน ไม่ว่ามนุษย์จะเติบโตออกไปเกี่ยวข้องกับสิ่งที่อยู่ห่างไกลตัว กว้างขวางมากมายเพียงใดก็ตาม แต่ถ้าเขายังต้องการมีชีวิตของตนเองที่มีคุณค่าและมีความ

สัมพันธ์กับสิ่งภายนอกเหล่านั้นอย่างมีผลดีแล้ว เขาจะต้องเกี่ยวข้องและใช้ประโยชน์จากหลักความจริงนี้ตลอดไป

4) เป็นหลักความจริงกลาง ๆ ที่ติดเนื่องอยู่กับชีวิตหรือเป็นเรื่องของชีวิตแท้ ๆ ไม่ว่ามนุษย์จะสร้างสรรค์ศิลปวิทยาการหรือดำเนินการใดๆ ขึ้นมา เพื่อแก้ปัญหาและพัฒนาความเป็นอยู่ของตน และไม่ว่าศิลปวิทยาการหรือกิจการต่าง ๆ นั้นจะเจริญขึ้นเสื่อมลงหรือสูญสลายไปหรือเกิดสิ่งใหม่ขึ้นมาแทน

พจนานุกรมฉบับเฉลิมพระเกียรติ (2551) ได้ให้ความหมายของอริยสัจ 4 ไว้ว่า อริยะ หมายถึง บุคคลผู้บรรลุนิพพานวิเศษ สัจ หมายถึง ความรู้แห่งความจริง ดังนั้น อริยสัจ จึงหมายถึง ความจริงของพระอริยะ หรือความจริงอันประเสริฐ ซึ่งเป็นชื่อธรรมที่สำคัญหมวดหนึ่งในพระพุทธศาสนา 4 ประการอันประกอบด้วย

1) ทุกข์ คือ ความทุกข์ที่มีอยู่จริง อันเป็นสภาพที่ทนได้ยากหรือบีบคั้น ชัดแจ้ง บกพร่อง ขาดแก่นสาร และการไม่ให้ความพึงพอใจที่แท้จริง

2) สมุทัย คือ สาเหตุที่ทำให้เกิดทุกข์

3) นิโรธ คือ การดับทุกข์ หรือการเข้าใจความจริงของชีวิต

4) มรรค คือ หนทางแห่งการพ้นทุกข์ หรือวิธีการปฏิบัติอันจะนำไปสู่การดับทุกข์ กล่าวคือ มรรคมรรค 8 (อัฐังคิกมรรค) อันเป็นปฏิปทาสายกลาง

ในขณะที่ วิทย วิชา และเสถียรพงษ์ วรรณปก (2547) ได้สรุปใจความสำคัญของวิธีการสอนแบบอริยสัจ 4 โดยมีขั้นตอนดังนี้

1) ขั้นกำหนดปัญหา (ขั้นทุกข์) ในขั้นนี้ผู้เรียนจะต้องทำความเข้าใจในตนเองโดยการพิจารณาสภาพเหตุการณ์ต่าง ๆ เพื่อกำหนดปัญหาให้เหมาะสม

2) ขั้นสมมุติฐาน (ขั้นสมุทัย) ในขั้นนี้ผู้เรียนจะต้องคิดหาหรือคาดการณ์คำตอบล่วงหน้า ก่อนทำการทดลอง โดยต้องอาศัยการสังเกตความรู้เดิมหรือประสบการณ์ที่เคยประสบพบมา เพื่อใช้เป็นพื้นฐานคำตอบซึ่งยังไม่ทราบของสิ่งที่คิดไว้ล่วงหน้า

3) ขั้นการทดลองหรือเก็บข้อมูล (ขั้นนิโรธ) ในขั้นนี้ผู้เรียนจะต้องทดลองหรือลงมือปฏิบัติตามการตั้งสมมุติฐานที่ได้ทำการกำหนดไว้ก่อนหน้า

4) ขั้นวิเคราะห์ข้อมูล และสรุปผล (ขั้นมรรค) ในขั้นนี้ผู้เรียนจะต้องวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการทดลอง เพื่อให้รู้ว่าสิ่งใดคือตัวที่จะทำหน้าที่แก้ไขปัญหาก็ที่กำหนดไว้ และสามารถแก้ไขปัญหานั้นๆ ได้หรือไม่ หลังจากนั้นผู้เรียนจะต้องนำผลที่ได้มาทำการสรุปเป็นหลักเกณฑ์หรือแนวทางในการแก้ปัญหาว่า ปัญหาที่เกิดขึ้นสามารถแก้ไขได้ด้วยวิธีการใด และผลที่ได้เป็นเช่นไร

3. หลักการของอริยสัจผ่านมุมมองของการศึกษา

อริยสัจ 4 เป็นกระบวนการที่มุ่งเน้นให้ผู้เรียนได้พยายามแสวงหาความรู้ สืบค้น เสาะหาวิธีการแก้ไข ปัญหาต่างๆ โดยการนำลำดับขั้นทั้ง 4 ของอริยสัจในพระพุทธศาสนามาใช้เป็นแนวทางในการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้น ซึ่งประกอบด้วย ทุกข์ สมุทัย นิโรธ และมรรค โดยเทคนิควิธีการสอนดังกล่าว มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมของผู้เรียน และเพื่อให้ผู้เรียนได้ศึกษาค้นคว้า เสาะแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง ดังที่พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ ได้ระบุไว้ว่า การจัดกระบวนการเรียนรู้จะต้องดำเนินกิจกรรมให้สอดคล้องกับความสนใจและความถนัดของผู้เรียน โดยฝึกทักษะกระบวนการคิด การจัดการ การเผชิญสถานการณ์ การประยุกต์ความรู้ไปจัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง ฝึกการปฏิบัติ เพื่อผู้เรียนจะได้คิดเป็นทำเป็นและ

แก้ปัญหาได้ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2545) การจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญแตกต่างจากการเรียนการสอนแบบดั้งเดิม (Traditional Learning Approach) ที่เน้นการเล่าเรื่องหรือบรรยาย (Lecture) โดยครูผู้สอนที่ทำกันมาเนิ่นนานจนกระทั่งทุกวันนี้ การจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางมีวิธีการหลากหลายรูปแบบ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับลักษณะธรรมชาติของรายวิชา การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ระดับความรู้พื้นฐานของผู้เรียน วัยและประสบการณ์ของผู้เรียน ซึ่งครูผู้สอนจะต้องวิเคราะห์รายวิชาที่สอน การทำความเข้าใจในตัวผู้เรียน และออกแบบการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนอย่างเป็นระบบ เพื่อให้ผู้เรียนได้รับประโยชน์สูงสุดจากการเรียนการสอน อันจะช่วยปลูกฝังและเสริมสร้างทักษะ ความรู้ ความสามารถให้แก่ผู้เรียน นอกจากนี้ การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนจะต้องกระตุ้นให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนรู้ รวมถึงการส่งเสริมให้ผู้เรียนรู้จักการคิดวิเคราะห์ การสังเคราะห์ การวิพากษ์ การวิจารณ์ การประยุกต์ใช้ และการประเมินค่า อีกทั้ง การสอนผู้เรียนให้มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ตามวิธีการสอนแบบสร้างสรรค์เป็นฐาน (Creativity-based Learning : CBL) การสอนผู้เรียนให้สามารถสร้างสรรค์งานและสามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้เป็นอย่างดีตามวิธีการสอนแบบโครงงานเป็นฐาน (Project-based Learning : PBL) และการสอนให้ผู้เรียนรู้จักการแก้ปัญหาได้อย่างเหมาะสมกับสถานการณ์ที่เกิดขึ้นโดยใช้กรณีศึกษาหรือการศึกษาค้นคว้าเพื่อแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นตามวิธีการสอนแบบเน้นปัญหาเป็นฐาน (Problem-based Learning : PBL) วิธีสอนเหล่านี้เป็นการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญที่ครูผู้สอนจะต้องตั้งใจ ทุ่มเท เสียสละ และมุ่งมั่นเป็นอย่างมาก เพื่อฝึกทักษะผู้เรียนแก้ปัญหาด้านการเรียนของผู้เรียน แต่ที่ขาดไม่ได้คือ ความสุขของผู้เรียนที่ควรเกิดขึ้นในห้องเรียน ดังที่ประเทศอื่น ๆ ได้เล็งเห็นความสำคัญของวิธีสอน เช่น PBL (Problem-based Learning), Flipped Classroom และ Strength-based Learning ที่ประเทศนิวซีแลนด์และออสเตรเลียได้นำไปใช้ นอกจากนี้ประเทศสิงคโปร์ยังได้นำวิธีการสอนที่เรียกว่า 5 STEPS ไปใช้ในห้องเรียน

อย่างไรก็ตาม วิธีสอนที่กล่าวมาแล้วข้างต้นต่างมีข้อดีข้อเสีย และมีความเหมาะสมกับบริบทที่แตกต่างกัน ในขณะที่ประเทศไทยก็มีปัญหาเช่นกัน แต่จะต้องไม่เพิกเฉยต่อจุดมุ่งหมายของการจัดการศึกษาคือ เพื่อแก้ปัญหาทางการศึกษาของประเทศนั้นๆ หากจะนำวิธีการสอนใดไปใช้ จะต้องเหมาะสมกับบริบทของประเทศ จึงทำให้เกิดการวิจัยเพื่อสร้างโมเดลรูปแบบการสอนสำหรับผู้เรียนชาวไทย คือ CBL (Creativity-based Learning) ซึ่งสอดคล้องและเหมาะสมกับสภาพแวดล้อมของประเทศไทย นอกจากผู้เรียนจะได้รับการพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์ ผู้เรียนยังได้ฝึกฝนทักษะด้านการสื่อสาร (Communicative Skills) การทำงานเป็นทีม (Team Working Skills) ทักษะการเรียนรู้ (Learning Skills) และที่สำคัญที่สุดคือ ทักษะการคิดสร้างสรรค์ (Creativity Skills) (วิริยะ ฤชชัยพาณิชย์, 2558) วิธีการสอนที่กล่าวมานั้นล้วนแต่เป็นแนวทางการสอนแบบ Active Learning คือ การจัดการสอนให้ผู้เรียนตื่นตัวในการค้นคว้าแทนที่จะรอรับการบรรยาย ผู้เรียนจะได้ฝึกทักษะการคิดวิเคราะห์ แก้ปัญหา และนำมาซึ่งความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ผ่านกิจกรรมการเรียนรู้หรือปัญหาที่ครูผู้สอนจัดทำให้ อันจะก่อให้เกิดการฝึกทักษะการทำงานเป็นทีมที่ผู้เรียนจะต้องให้ความร่วมมือ ในการปฏิบัติงานให้สำเร็จลุล่วงด้วยดี ในขณะที่ สุวิทย์ มูลคำ และอรทัย มูลคำ (2545) ได้กล่าวไว้ในหนังสือ 21 วิธีการจัดการเรียนรู้ เพื่อพัฒนากระบวนการคิด ไว้ว่า กระบวนการทั้ง 4 ขั้นจะช่วยเสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรม ค่านิยม และการเรียนรู้โดยการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง

4. อริยสัจกับการจัดการเรียนรู้

การจัดการเรียนรู้ตามขั้นทั้ง 4 ของอริยสัจ เป็นกระบวนการแสวงหาความรู้ที่ผู้เรียนจะต้องพยายาม คิดค้นวิธีการแก้ปัญหาต่าง ๆ ด้วยตนเองโดยอาศัยหลักการของอริยสัจ 4 ในพระพุทธศาสนา ซึ่งผู้คิดค้นวิธีการ สอนแบบนี้คือ ศาสตราจารย์ ดร.สาโรช บัวศรี อดีตอธิการบดีมหาวิทยาลัย ศรีนครินทรวิโรฒ และได้เผยแพร่ ครั้งแรกในหนังสือ “ศึกษาศาสตร์ตามแนวพุทธศาสตร์” ของสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ (สวช.) (ทีศนา แหมมณี, 2546: 108) วิธีการจัดการเรียนรู้เช่นนี้ ใช้วิธีการคิดแบบแก้ปัญหาจากต้นเหตุเป็นหลัก ซึ่ง รุ่งทิวา จักรกร (2521) ได้อธิบายเกี่ยวกับขั้นทั้ง 4 ของอริยสัจ ไว้ดังนี้ 1) ทุกข์ คือสิ่งที่เกิดขึ้นกับมนุษย์อย่างไม่สามารถ หลีกเลี่ยงได้ การที่มนุษย์ได้รู้แจ้งถึงความทุกข์ของตนเองและคิดหาวิธีการ ที่จะพ้นทุกข์ โดยการพิจารณาจาก เหตุการณ์ต่าง ๆ เพื่อระบุปัญหาที่แน่นอน ซึ่งสอดคล้องกับวิธีการทางวิทยาศาสตร์ในขั้นการตั้ง/กำหนดปัญหา (Identify problems) 2) สมุทัย คือ สาเหตุที่ทำให้เกิดทุกข์ เช่น ตัณหา ความอยากได้ อยากมี อยากเป็น ดังนั้น หากจะหาทางขจัดต้นเหตุของปัญหา กล่าวอีกนัยคือ ตัณหา จะต้องตั้งสมมติฐานหรือกำหนดหลักการในการ แก้ไข ซึ่งสอดคล้องกับวิธีการทางวิทยาศาสตร์ในขั้นตั้งสมมติฐาน (Set hypotheses) 3) นิโรธ คือ การดำเนินการ ต่าง ๆ เพื่อให้ทุกข์ที่เกิดขึ้นแล้วดับไป หรือการนำไปสู่การพ้นทุกข์ กล่าวคือ การทำตามสมมติฐาน ที่ได้ตั้งไว้ แล้วจดบันทึกผลของการปฏิบัติตามสมมติฐานเพื่อพิจารณาภายหลัง ซึ่งสอดคล้องกับวิธีการทางวิทยาศาสตร์ใน ขั้นทดลองและเก็บข้อมูล (Try out and collect data) 4) มรรค คือ ผลจากการทดลองปฏิบัติด้วยตนเอง การ วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้นับที่ไว้ เพื่อที่จะได้ว่าวิธีการใดสามารถแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นได้ จนกระทั่งนำไปสู่การสรุปให้ เป็นหลักเกณฑ์หรือหลักฐานที่แน่ชัดว่าได้ดำเนินการแก้ปัญหาแล้วได้ผลอย่างไร แล้วตั้งเป็นเกณฑ์ เพื่อปฏิบัติ สืบต่อไป ซึ่งสอดคล้องกับวิธีการทางวิทยาศาสตร์ในขั้นสรุปผลและการนำไปใช้ (Conclude the results and implementation)

ดังที่ปรากฏในงานวิจัยของ หทัยชนก ตระกูลจำลอง และ ผศ.ดร.สุชาติพิทย์ งามนิล (2561) ที่ได้ ทำการทดลองการสอนตามหลักอริยสัจ 4 เพื่อศึกษาผลการใช้หลักธรรมดังกล่าวที่มีต่อความสามารถในการคิด แก้ปัญหา และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาการธุรกิจของนักเรียน พบว่า นักเรียนที่ได้รับการสอนตามหลักอริยสัจ 4 มีความสามารถในการคิดแก้ปัญหาและมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ระดับ .05 ในขณะที่ อัญไอรินทร์ ราชวงศ์ และคณะ (2558) ได้เปิดเผยผลการวิจัยว่า วิธีสอนแบบอริยสัจ 4 ใน แผนการจัดการเรียนรู้สาระการเรียนรู้ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม เรื่อง หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา สามารถ ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้นคิดเป็นร้อยละ 50 และมีความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้ใน สาระการเรียนรู้ดังกล่าวอยู่ในระดับมาก นอกจากนั้น พระมหาประเสริฐ ชาติเมธี (โนโธสง) และคณะ (2561) ได้สนับสนุนวิธีสอนแบบอริยสัจ 4 ไว้ว่า ผู้เรียนที่ได้รับการจัดการเรียนการสอนด้วยวิธีดังกล่าวมีความสนใจ ตื่น เต็ม และมีความรู้ความเข้าใจในเนื้อหาสาระพระพุทธศาสนา รวมถึงการมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนโดยใช้วิธีสอน แบบอริยสัจ 4 ในสาระพระพุทธศาสนา หน่วยการเรียนรู้เรื่อง ศาสนพิธี สูงกว่าก่อนเรียน จึงสรุปได้ว่า การใช้วิธี สอนแบบอริยสัจ 4 ในสาระพระพุทธศาสนา เป็นกระบวนการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยครูผู้สอน ได้เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้เรียนรู้และแก้ปัญหาด้วยตนเองอย่างเป็นระบบ ส่งผลให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาการเรียน รู้และทักษะด้านต่าง ๆ ได้เป็นอย่างดี

จากแนวทางทั้ง 4 ขั้นที่กล่าวมาแล้วข้างต้น สุวิทย์ มูลคำ และอรทัย มูลคำ (2549) ได้กล่าวถึงขั้น ตอนการสอนและเทคนิคสำคัญสำหรับครูผู้สอนไว้ดังนี้

ขั้นทฤษ : กำหนดปัญหา

ขั้นตอนการจัดการเรียนรู้

- ครูผู้สอนกำหนดและนำเสนอปัญหาปัญหาอย่างละเอียด โดยพยายามให้ผู้เรียนทำความเข้าใจต่อปัญหาอย่างเห็นพ้องต้องกัน และพยายามสร้างความรู้สึกให้ผู้เรียนเกิดความตระหนักว่าสิ่งที่ครูผู้สอนนำเสนอเป็นปัญหาของทุกคน ทุกคนมีส่วนเกี่ยวข้องกับปัญหานั้น และทุกคนจะต้องร่วมมือกันช่วยแก้ปัญหานั้น
- ครูผู้สอนช่วยให้ผู้เรียนได้มีโอกาสในการพิจารณาปัญหาที่เกิดขึ้นด้วยตนเองอย่างรอบคอบและพยายามกำหนดขอบเขตของปัญหา ซึ่งผู้เรียนจะต้องคิดแก้ไขให้ได้

เทคนิคสำคัญ

- การอธิบายอย่างละเอียดและกระชับจะช่วยให้เกิดการสร้างภาพเหตุการณ์ที่ชัดเจน แสดงให้เห็นถึงผลของการละเอียด ไม่แก้ปัญห และการโน้มน้าวชักชวนให้เกิดความตระหนักในความสำคัญของการแก้ปัญหา ซึ่งครูผู้สอนอาจจะใช้สื่อที่เหมาะสมในการนำเสนอปัญหาให้สมจริง
- เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้แสดงความคิดเห็นอย่างหลากหลายและทั่วถึง และเขียนแสดงความคิดเห็นทั้งหมดของผู้เรียนลงบนกระดาน เพื่อป้องกันการหลงลืม และยังเป็นแรงเสริมให้ผู้เรียนพยายามที่จะมีส่วนร่วมในการเรียนการสอน

ขั้นสมุทัย : ตั้งสมมติฐาน

ขั้นตอนการจัดการเรียนรู้

- ครูผู้สอนช่วยผู้เรียนในการพิจารณาด้วยตนเองว่า สาเหตุของปัญหาที่ยกมาเป็นกรณีศึกษานั้นมีอะไรบ้าง
- ครูผู้สอนช่วยให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจและตระหนักว่าการแก้ปัญหาใด ๆ นั้น จะต้องกำจัดหรือดับที่ต้นตอ หรือดำเนินการแก้ปัญหาให้สำเร็จ
- ครูผู้สอนช่วยให้ผู้เรียนได้คิดว่าการแก้ปัญหาที่สาเหตุนั้นอาจจะกระทำได้อย่างไรบ้างในบางกรณี คือ ให้กำหนดสิ่งที่จะเป็นข้อๆ เพื่อแก้ปัญหา

เทคนิคสำคัญ

- ใช้คำถามช่วยให้ผู้เรียนช่วยกันคิดและแสดงความคิดเห็น ครูผู้สอนเขียนข้อมูลสาเหตุของปัญหาตามที่ผู้เรียนเสนอไว้ ควบคู่กับประเด็นปัญหาที่จะต้องแก้ไขหรือกำจัดลงบนกระดาน
- ใช้วิธีการอธิบายเพื่อเชื่อมโยงเหตุผลและแสดงความสัมพันธ์
- ให้ตัวอย่างการกำหนดสิ่งที่จะเป็นข้อๆ หลังจากนั้นจึงเปิดโอกาสและกระตุ้นให้ผู้เรียนแสดงความคิดเห็น เพื่อเป็นการเสริมแรงให้ผู้เรียนแสดงความคิดเห็น และเขียนข้อมูลที่ได้นเสนอไว้บนกระดาน

ขั้นนิโรธ : ทดลองและเก็บข้อมูล

ขั้นตอนการจัดการเรียนรู้

- ครูผู้สอนเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติ และรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับการจัดการแก้ปัญหา

เทคนิคสำคัญ

- ใช้เทคนิคการแบ่งงานและการทำงานเป็นกลุ่ม รวมถึงการเสนอแนะวิธีการจัดบันทึกข้อมูล ซึ่งครูผู้สอนอาจให้ผู้เรียนช่วยกันเสนอว่าจะบันทึกข้อมูลอย่างไร หรือช่วยกันออกแบบตารางหรือแบบบันทึกข้อมูล

ขั้นบรรค : วิเคราะห์ข้อมูลและสรุปผล

ขั้นตอนการจัดการเรียนรู้

- ช่วยให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจและสรุปได้ว่า ในบรรดาการทดลองหรือการปฏิบัติด้วยตนเองด้วยวิธีการต่าง ๆ นั้น บางวิธีอาจไม่สามารถแก้ปัญหาได้ และปัญหาสามารถแก้ไขได้สำเร็จด้วยวิธีใด

- เมื่อลงความเห็นสรุปพร้อมกันแล้ว ครูผู้สอนให้ผู้เรียนช่วยกันกำหนดแนวทางในการปฏิบัติและลงมือปฏิบัติตามแนวทางนั้นโดยทั่วกัน รวมทั้งให้ผู้เรียนช่วยกันคิดหาวิธีการควบคุมและติดตามของการปฏิบัติเมื่อแก้ไขปัญหานั้น ๆ ด้วย

เทคนิคสำคัญ

- ให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์และเปรียบเทียบข้อมูลที่ได้นับที่ไว้ แล้วช่วยกันลงข้อสรุป โดยครูผู้สอนช่วยเชื่อมโยงความคิดของผู้เรียนแต่ละคน

- เปิดโอกาสให้ผู้เรียนแสดงความคิดเห็น โดยครูผู้สอนใช้คำถามกระตุ้นให้ข้อมูลย้อนกลับ ทบทวนเสริมความสำคัญ สรุป เชื่อมโยงข้อคิดเห็นของผู้เรียนและบันทึกข้อมูลต่าง ๆ ลงบนกระดาน

5. สรุป

การเรียนรู้ด้วยตนเองของมนุษย์เกิดขึ้นได้จากวิธีการเรียนรู้ที่แตกต่างกัน ครูผู้สอนจำเป็นต้องแสวงหาวิธีการสอนอื่น ๆ ที่เหมาะสมกับธรรมชาติของรายวิชาและกิจกรรมการเรียนรู้ เพื่อพัฒนาทักษะการเรียนรู้ด้วยตนเองของผู้เรียน การปรับวิธีเรียนเปลี่ยนวิธีสอนจึงถือเป็นภารกิจหนึ่ง ที่ท้าทายครูผู้สอนทุกคน เมื่อวิธีการสอนที่กำหนดให้ผู้เรียนเป็นผู้รับข้อมูลหรือความรู้แต่เพียงฝ่ายเดียว (Passive Learners) ไม่สามารถตอบสนองความต้องการของผู้เรียนได้เต็มที่และไม่ทันต่อกระแสการเปลี่ยนแปลงของโลก เพราะมิได้มุ่งเน้นให้ผู้เรียนได้พัฒนากระบวนการคิดวิเคราะห์ การมีส่วนร่วมในการเรียนการสอน หรือการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง ผู้เรียนจึงขาดทักษะการเรียนรู้ ไม่สามารถจัดการกับการเปลี่ยนแปลงใหม่ ๆ หรือปัญหาที่อาจเกิดขึ้นในอนาคต อริยสัจ 4 จึงนับว่าเป็นอีกทฤษฎีหนึ่งที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้จริงในชีวิตประจำวัน ซึ่งได้ผลดียิ่งกับกระบวนการคิดที่จะต้องดำเนินไปเป็นลำดับขั้นตอน กระบวนการคิดแก้ปัญหาตามแนวทางของอริยสัจ 4 จะนำมาซึ่งการดำเนินการแก้ปัญหาอย่างมีประสิทธิภาพ เป็นระบบ และประสบความสำเร็จลุล่วงตามจุดหมายที่คาดหวังไว้ อย่างไรก็ตาม ครูผู้สอนจะต้องเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้เรียนรู้โดยใช้วิธีการที่เหมาะสมกับตนเอง และค้นคว้าหาแนวทางการแก้ปัญหา เพื่อเป็นการฝึกการใช้ทักษะและกระบวนการต่าง ๆ ในการเรียนรู้ อันจะมีความหมายอย่างยิ่งและเกิดประโยชน์สูงสุดแก่ผู้เรียน ด้วยระยะเวลาสอนที่มากพอสมควรและภายใต้การกำกับ ดูแล ช่วยเหลืออย่างใกล้ชิดของครูผู้สอน

6. เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2545). พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545. กรุงเทพมหานคร: องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์.
- ทิตินา แคมมณี. (2546). 14 วิธีสอนสำหรับครูมืออาชีพ. (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- บีบีซีนิวส์. (2560). 10 พระราชดำรัสของรัชกาลที่ 10. สืบค้นเมื่อ 19 กรกฎาคม 2564, จาก [https:// www.bbc.com/thai/](https://www.bbc.com/thai/).
- พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต). (2544). พุทธวิธีในการสอน. (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์บริษัท สหธรรมิก.
- พระมหาประเสริฐ ขาดเมธี (โน้ตสง) และคณะ. (2561). การใช้วิธีสอนแบบอริยสัจสี่ในสาระพระพุทธศาสนา นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบ้านหลักร้อย จังหวัดนครราชสีมา. วารสารครุศาสตร์ปริทรรศน์. 5(1), 54-65.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2551). พจนานุกรมฉบับเฉลิมพระเกียรติ. กรุงเทพมหานคร: นานมีบุ๊คส์พับลิเคชันส์.
- รุ่งทิวา จักรกร. (2521). วิธีสอนทั่วไป. ภาควิชาหลักสูตรและการสอน มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร 2521.
- วิทย์ วิศเวทย์ และเสถียรพงษ์ วรรณปก. (2547). หนังสือเรียนสาระการเรียนรู้พื้นฐาน กลุ่มสาระการเรียนรู้ สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม วิชาพระพุทธศาสนา. กรุงเทพมหานคร: อักษรเจริญทัศน์.
- วิริยะ ฤชชัยพาณิชย์. (2558). การสอนแบบสร้างสรรค์เป็นฐาน. วารสารนวัตกรรมการเรียนรู้. 1(2), 23-37.
- สุวิทย์ มูลคำ และอรทัย มูลคำ (2549). ก้าวเข้าสู่...สู่การเรียนรู้ฐาน. กรุงเทพมหานคร: ห้างหุ้นส่วนจำกัด ภาพพิมพ์.
- _____. (2545). 20 วิธีการจัดการเรียนรู้: เพื่อพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม ค่านิยม และการเรียนรู้โดยการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: ห้างหุ้นส่วนจำกัด ภาพพิมพ์.
- หทัยชนก ตระกูลจำลอง และสุธาทิพย์ งามนิล. (2561). ผลการสอนตามหลักอริยสัจ 4 ที่มีต่อความสามารถในการคิดแก้ปัญหาและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาการธุรกิจของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1. การประชุมวิชาการระดับชาติ ครั้งที่ 2 ด้านนวัตกรรมเพื่อการเรียนรู้ และสิ่งประดิษฐ์ ประจำปี 2561. 18 กรกฎาคม 2561.
- อัญไอรินทร์ ราชวงศ์ และคณะ. (2558). ผลการจัดการเรียนรู้ สาระการเรียนรู้ ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม ตามวิธีสอนแบบอริยสัจสี่ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3. วารสารบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏ เชียงราย. 8(17), 148-156.
- Arthur, M. N. (2006). *Solving life's problems: A 5-step guide to enhanced well-being*. Retrieved July 19, 2021, from <https://www.anxietycanada.com/sites/default/files/Problem Solving.pdf>.
- Dowd, E. (2017). *Skills for today: Digital literacy and the importance of the 4cs in a global context*. Retrieved July 19, 2021, from <http://www.p21.org/news-events/p21blog/2172-digital-literacy-a-the-importance-of-the-4-cs-in-a-global-context>.

- Hiemstra, R. & Brockett, RG. (1994). *From Behaviorism to Humanism: Incorporation Self-direction in Learning Concepts into the Instruction Design Process*. In H.B. Long and Associates (Eds.). *New Ideas about Self-directed Learning*. Oklahoma: Research Center for Continuing Professional and Higher Education of the University of Oklahoma.
- Knowles, M. (1975). *Self-directed Learning: A guide for learners and teachers*. Chicago: Association Press.